

ІСТОРІОГРАФІЯ

УДК 930.1(477+(470+571)) «1905–1920»

Олена Анатоліївна Бундак
кандидат історичних наук, доцент
заступник директора з наукової
роботи Луцького інституту
розвитку
людини Університету «Україна»
olenabundak@mail.ru

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕРОСІЙСЬКОГО СЕЛЯНСЬКОГО СОЮЗУ

У статті схарактеризовано науковий доробок сучасних українських та російських істориків з питання функціонування Всеросійського Селянського Союзу. Розкрито особливості історіописання організації Селянського Союзу, повноту джерельної бази розвідок та методологічні підходи; визначено перспективи подальших дослідницьких пошуків.

Ключові слова: *Всеросійський Селянський Союз, селянська організація, історіографія, джерельна база, методологічні підходи, наукові розвідки, монографії.*

Постановка проблеми. Нині в умовах економічного та політичного хаосу, що панує в нашій державі, знову основна увага звертається на село, на відродження традиційних ремесел та промислів (з урахуванням досягнень новітніх технологій), відновлення заможних сільських товаровиробників (фермерських, приватних господарств), поновлення втрачених позицій українського сільськогосподарського виробника на внутрішньому та зовнішніх ринках. Пожвавлення загального інтересу до дослідження минулої історії викликане перебудовними процесами та проголошенням незалежності України. Науковці поступово відходили від марксистсько-догматичного трактування історії до формування нового, історично незаангажованого підходу до вивчення процесів, подій, явищ та історичних особистостей. З огляду на вище зазначене, актуальним видається зростання інтересу до історії селянства в Україні загалом та його участі у створенні й діяльності організацій та об'єднань економічного і політичного спрямування.

Мета. Автор статті ставить за мету проаналізувати сучасний стан та перспективи дослідження діяльності Всеросійського Селянського Союзу.

Аналіз останніх досліджень та виклад основного матеріалу. У низці наукових тем і нових підходів стабільним є інтерес до політичної активності різних категорій населення в різні періоди розвитку української державності. Серед них і проблема участі селянства в різних політичних партіях і рухах. Становлення цього напрямку ґрунтується на основі попередніх надбань української історичної науки, особливо періоду початку ХХ століття. Найбільшу зацікавленість наукової громадськості викликають питання, пов'язані з революціями в Російській імперії початку ХХ століття, в контексті яких і починається опрацювання тематики Всеросійського Селянського Союзу (далі – ВСС).

Зокрема вимагали окремого ґрунтовного дослідження питання участі населення у діяльності регіональних утворень ВСС, зокрема організації Донщини як осередку селянського вільнодумства і прояву демократичних традицій, Катеринославщини та інших регіонів України; участі різних соціальних верств в організаціях ВСС; політична поведінка селянства в роки революцій 1905–1917 рр.; участь, роль і вплив представників різних політичних партій і груп у діяльності Союзу; зміни психології селянства під впливом модернізаційних перетворень початку ХХ ст.; аналіз джерелознавчої бази ВСС, зокрема вироки селянських сходів, як основних

документів волевиявлення селянства, на основі використання нових історіографічних методів та аналізу.

Дослідження історії становлення та функціонування ВСС після проголошення Україною незалежності не отримало належної уваги вчених. Це, очевидно, обумовлено тривалим замовчуванням і неоднозначною інтерпретацією революційних подій у вітчизняній, радянській та зарубіжній історіографії. Перед науковим загалом постав цілий ряд питань, пов'язаних з аналізом існуючих документів, свідчень, спогадів і статей членів ВСС, періодичних видань того часу, переосмисленням та новою оцінкою процесу зародження, функціонування та «зникнення» цієї організації.

Історія створення, розвитку і функціонування ВСС, як найбільш масової безпартійною організації селянства революційного періоду в царській Росії, певною мірою унікальна, оскільки протягом свого існування ця організація «народжувалася» двічі (1905 і 1917 рр.) і двічі припиняла свою діяльність.

У сучасних дослідженнях українських істориків спостерігається тенденція до більш об'єктивної, поміркованої оцінки ідей ВСС, масштабів його охоплення, реалізації та наслідків, ніж це мало місце в радянській історіографії.

Пошук нових методологічних підходів у вітчизняній історичній науці призвів до появи і зростання кількості часописів, збірників наукових праць, науково-публіцистичних видань, практики видання матеріалів конференцій, наукових симпозіумів, семінарів, круглих столів та різноманітних читань, що, у свою чергу, призвело до появи низки наукових розвідок, присвячених дослідженню різних аспектів діяльності ВСС.

Серед числа дослідників окресленої тематики варто відмітити групу істориків, які ґрунтовно, різносторонньо та всебічно досліджують історію ВСС.

Важливе місце у висвітленні різних аспектів створення та діяльності ВСС в Україні займають наукові дослідження В. Магася [1–13], які завершилися захистом кандидатської дисертації [14]. Історик на основі широкої джерельної бази та значної кількості архівних матеріалів дав комплексну характеристику діяльності організацій ВСС в Україні в 1905–1907 рр., простежив взаємини Селянської спілки з загальноросійськими та українськими політичними партіями в масштабах усієї Наддніпрянської України; проаналізував соціальний, етнічний і кількісний склад організацій ВСС в Україні та представив статистичні дані по соціальному, віковому, статевому, партійному і національному складі активу Союзу. Досліднику вдалося здійснити систематичний аналіз ідеології та програми Селянської спілки.

Значний внесок у вивчення різних аспектів діяльності ВСС на території України здійснив А. Федьков. Низка його наукових досліджень різнопланова і стосується взаємодії політичних партій і селянських організацій (легальних і нелегальних) з організаціями ВСС на Правобережній Україні в роки Першої російської революції [15–18; 20]. Автор на основі різних джерел нарахував 36 організацій ВСС в Україні, відзначаючи, що в 1905 році в роботі селянських спілок взяли участь як члени революційних партій (російські есери і соціал-демократи), так і безпартійні представники ліберальної інтелігенції – близькі до кадетів вчителі, лікарі, студенти. Заслуга вченого в тому, що він вперше в історіографії розглянув процес скликання Українського селянського з'їзду і утворення УСС, яка розпочала свою діяльність наприкінці 1905 року і була перервана репресіями. Підсумком багаторічної наукової роботи історика було написання монографії, де ВСС він відносить до безпартійної організації селянства, яка існувала поряд з селянськими Радами, комітетами, організаціями уповноважених [19]. На основі значного масиву архівних документів і матеріалів історик аналізує діяльність ВСС і робить висновок, що створення селянських організацій (як легальних, так і нелегальних) було викликане прагненням селянства вирішити аграрне питання, що спонукало його до активного згуртування і відображало трансформацію політичної свідомості та соціальної психології селян. Позитивним є виокремлення статистичних даних по українських губерніях: у Київській діяло 25 організацій ВСС (69,4%), на Поділлі – 9 (25%), Волині – 2 (5,6 %), які відзначалися різним ступенем активності селян. Відзначено, що діяльність Селянської Спілки на Поділлі значною мірою обумовлена активністю політичних партій і утворення організацій ВСС здійснювалося під безпосереднім впливом агітації і пропаганди членів РСДРП [19, 96].

Цінним джерелом для вивчення історії ВСС в Україні є монографічне дослідження А. Федькова і В. Магася [21]. Як позитивний аспект цієї роботи варто відмітити звернення її авторів до неопублікованих раніше архівних джерел, а не обмеженість лише переказом та констатацією фактів [21, 45]. Аналізуючи програму й тактику Союзу дослідники приходять до висновку, що вона ґрунтувалася на тогочасному світогляді більшості селян (в політичному плані мала поміркований і компромісний характер), а тактика змінювалася відповідно до тактики уряду (на початку створення – мирна, з посиленням царських репресій – поступова радикалізація). Авторам вдалося уточнити чисельність, розміщення, етносоціальний та партійний склад ВСС в Україні у 1905–1907 рр. [21, 86–104].

Тематику селянського руху на Україні в період першої російської революції досліджує і Д. Кудінов. Зокрема аналізує організаційну і пропагандистську роботу ВСС серед селянства Харківської, Полтавської та Чернігівської губерній, робить висновок, що «селянський Союз, виконавши свою історичну місію (*в 1905 році* – О. Б.), відходив у минуле, «але разом з тим він перетворився на провідну силу революції, потіснивши інші організації, що доводиться і масштабністю його дій, і впливовістю серед селянства». «Розправа режиму не звільнила селян від бажання заволодіти землею, а руйнація Союзу вивільнила їх бунтарський дух...» [23, 103].

Органічним продовженням одного з сюжетів наукової діяльності автора є ряд історіографічних розвідок, що стосуються різних етапів та періодів наукового вивчення та оприлюднення матеріалів щодо діяльності ВСС [24; 25; 27]. Їхній зміст стосується основних тенденцій та напрямків у розвитку радянської історіографії історії ВСС у 1920–1940-х рр., середини 1950-х–1991 рр., аналізу напрацювань істориків УРСР із питань аграрної, політичної історії України періоду революцій. Зокрема вчений аналізує погляди радянських дослідників міжвоєнного періоду, дослідників другої половини ХХ ст. на діяльність ВСС на території України в роки Першої російської революції 1905–1907 рр., підкреслюючи ленінську інтерпретацію політичного обличчя ВСС, певні ідеологічні упередження і затушовування реального значення ВСС в революції 1905–1907 рр. [25]. Разом з тим, дослідник підкреслює значимість їх досліджень, наголошуючи, що вони «зробили об'єктивні висновки: про перевагу ВСС у політичному житті села серед інших політичних організацій; про сприяння політичній зрілості селянства з боку союзу; про загалом соціалістичний характер ВСС за змістом боротьби і за вимогами», що стало основою для подальшого дослідження ВСС у сучасній історичній науці [25, 147].

Акцентує увагу історик і на фрагментарному аналізові мемуарної літератури, що різнопланово охоплює діяльність ВСС [26, 232]. Вчений наголошує, що широкий комплекс мемуарної літератури в процесі наукового осмислення і вивчення дасть можливість більш детально відтворити етносоціальні й політико-революційні процеси, що відбувалися в царській Росії на початку ХХ століття. «Мемуари наповнюють політичну історію села живим змістом і дозволяють ствердити за ВСС роль провідної організації, що діяла в 1905–1907 рр. в українській сільській провінції», хоча це і не знімає з неї «суб'єктивності і зберігає за нею статус літератури з сильним особистісним началом» [27, 21].

ВСС є предметом наукового інтересу автора запропонованої публікації. В опублікованих студіях спостерігається жанрово-тематичне розмаїття: присутні оглядові, загально-історіографічні та проблемно-історіографічні роботи. Позитивним є звернення О. Бундак до аналізу історичних знань, що стосуються не лише історії селянського руху, організацій, націонал-патріотичних сил, а й безпосередніх учасників Союзу в революційних подіях на теренах України [28–40]. автором доведено, що за революційних умов перемога тих чи інших політичних сил, у широкому розумінні цього слова, буде залежати від того, кого підтримає основна маса населення. Результат, як з'ясувалося, залежить від поінформованості населення з тих чи інших питань, а отже, агітації та пропаганди [39–40]. Зважаючи на те, що більшість населення тогочасних українських губерній становили селяни, зазвичай малограмотні, які слабо орієнтувалися у стрімкоплинних подіях, саме на них і були розраховані брошури,

відозви, присуди, написані зрозумілою для них мовою, у яких розкривалися основні положення діяльності ВСС, подавалася інформація щодо програмних засад, тактики та плану дій.

Поза увагою дослідниці не залишилися й питання ставлення селян до вирішення аграрних проблем, особистих політичних прав та свобод, участі жіноцтва в суспільно-політичному житті, ставлення до релігії та церкви.

Відродження інтересу до означеної тематики обумовило появу окремих фрагментарних студій, в яких досліджуються регіональні аспекти існування ВСС [41–48]. Так, історія виникнення й діяльності відділення ВСС і «Всеукраїнської Селянської Спілки» у 1917 р. на Катеринославщині розглядається в науковій розвідці Ю. Пархоменкова [41]. Автор зазначає, що Катеринославське відділення ВСС сформувалося в середині березня 1917 р., і його завдання полягало «в організації селянства (за прикладом робітників), протистоянні анархії і вирішенні економічних проблем». Також ВСС повинен стати «професійно-політичною організацією трудового селянства». Дослідник підкреслює специфічність розуміння майбутнього України у політичному ладі Росії, «проявляючи солідарність з Петроградською Радою селянських депутатів про можливість повного національного самовизначення в федеративній республіці» [41, 143].

Регіональний аспект діяльності ВСС в Україні знайшов своє відображення і в дослідженні М. Яременко [42]. Розглядаючи модернізаційні реформи в царській Росії та аналізуючи соціально-економічні й суспільно-політичні зміни на Сумщині, дослідник розглядає і діяльність українських політичних організацій у кінці XIX – на початку XX ст. У контексті цього звертається увага на функціонування Сумського повітового комітету ВСС на Харківщині та Покошицького волосного селянського союзу Кролевецького повіту Чернігівської губернії [42, 270–300].

Певний внесок у дослідження особистісного аспекту ВСС здійснив В. Заруба. Історик всебічно розглянув і висвітлив життєвий шлях, наукову і громадську діяльність видатного вченого та громадського діяча А. Синявського. Визначаючи роль і місце вченого у розвитку національно-визвольного руху, історик вказує на його діяльність з організації селянських спілок на Катеринославщині [43–45].

Заслугують уваги дослідження Н. Бойко та Л. Могильного, у яких автори аналізують життєдіяльність С. Єфремова, активного діяча ВСС, який «з 1905 року очолив Селянський Союз. У 1905–1907 рр. був заарештований і перебував в ув'язненні за звинуваченнями в участі у селянській спілці та українських організаціях». Автори розглядають також питання щодо організації Селянського Союзу і скликання Українського селянського з'їзду [46–48].

Певний науковий інтерес у контексті вивчення зазначеної теми становлять дослідження В. Борисенко, Г. Непорожньої [49] та С. Іваненко [50]. Попри те, що його автори більшу частину тексту відвели висвітленню суспільно-політичної діяльності учителів та учнівської молоді України на початку XX ст., вони не обійшли увагою й питання участі цих категорій населення в діяльності організацій ВСС.

Вагомість та актуальність дослідження діяльності ВСС підкреслюється і захищеними кандидатськими й докторськими дисертаціями як в Україні, так і за її межами, які безпосередньо або опосередковано розглядають тематику цього об'єднання [14].

Особливістю історіографічного процесу в незалежній Україні є поява цілої низки енциклопедичних видань та різнопланових підручників, які прагнуть до «нового» висвітлення вітчизняної історії та безпосередньо чи опосередковано звертаються до діяльності ВСС. Так, в «Енциклопедії історії України», виданій Інститутом історії України НАН України, розміщено статтю І. Хміль, в якій автор констатує факт існування селянських спілок в Україні в 1905–1907 рр. [51]. Крім того, автор підкреслює, що за відродження ВСС після перемоги Лютневої революції в 1917 р. активно взялися трудовики і есери. І. Хміль робить висновок, що організація селянства на Україні в Союзі не виправдала себе, що призвело до реорганізації селянських спілок влітку 1917 р. у ради селянських депутатів, а іноді і в селянські Спілки [51, 646–647]. Зрозуміло, що позиція автора статті несе відбиток радянського бачення ролі і значення селянських організацій і трактування революційних подій у цілому. Адже література, на яку посилається автор, є виключно радянською.

Варто зазначити, що деяким роботам перших років незалежності все ще властива тенденційність, однобічність, домінування ідеологічного компонента над науковим у висвітленні окремих аспектів функціонування селянських організацій та оцінці революційних подій початку ХХ ст. не тільки на території України, а й в цілому в усій Російській імперії. Зокрема, у підручнику «Аграрна історія України: навчальний посібник», міститься ряд неточностей і помилок [52]. За висновком авторів завдяки значній роботі більшовиків в українському селі та їх ініціативи, «влітку 1905 року в Московській губернії був створений ВСС, відділи якого досить швидко засновувалися і на Україні» [52, 63]. Крім того, автори стверджують, що «в організації Селянської спілки входили, головним чином, селяни – бідняки, які перебували під впливом більшовицької агітації», що суперечить істинному соціальному складу ВСС [52, 63].

Такі ж помилки спостерігаються і в іншому колективному виданні «Політична історія України ХХ ст.: У 6 т.». Її автори, характеризуючи село в процесах політичного протистояння в умовах революції 1905–1907 рр. в Україні, стверджують, що «ВСС, який був виразником настроїв селянства», організувався «завдяки поширенням в селі ідей ліберальної інтелігенції» [53, 171].

У підручнику «Новітня історія України (1900–2000)» йдеться про участь селян у присудному русі, ухвалення резолюцій, організації та виданні національної преси, участі населення в політичних партіях та організаціях, проте жодного слова про ВСС [54].

Вагомим внеском у дослідження діяльності ВСС на теренах царської імперії є наукові праці вчених Російської Федерації. Саме їм належить пальма першості у розгляді різнопланових питань: стосунки з політичними партіями, історія ВСС, діяльність регіональних осередків, соціальний склад та ряд інших. Зокрема мова йде про найгрунтовніше видання 90-х рр. ХХ століття – монографію Д. Колесниченко «Всероссийский Крестьянский Союз в 1905–1907 гг.» [55]. Написана на ґрунтовній джерельній базі, з використанням значної кількості опублікованих та нових архівних джерел і періодики, ця монографія дала поштовх до вивчення окресленої тематики. Зокрема автор, відійшовши від ідеологізованих стереотипів радянської історіографії, подала загальний нарис історії ВСС, окресливши велику макропроблему, яка і нині потребує наукового розгляду. До них варто віднести: дослідження історії місцевих організацій [55, 13], проблема ліберально-народного, неревольюційного керівництва ВСС та його центральних органів; діяльність ВСС у 1917 р.; особистісний склад учасників керівних органів організації та їх подальша доля; вивчення документів регіональних архівів та долучення нових матеріалів щодо організації й діяльності місцевих осередків ВСС та ін.

А. Куренишев, займаючись селянськознавчою тематикою першої третини ХХ століття, написав ряд узагальнюючих статей, монографій, де опосередковано розглядає і діяльність ВСС. Зокрема у монографії «Крестьянство и его организации в первой трети XX века» дослідник, розглядаючи селянство як реальний суб'єкт історичного процесу, у 1 главі дає короткий огляд діяльності ВСС у 1905–1907 рр., у другій, аналізуючи діяльність селянських організацій Росії в 1917 р., підкреслює, що в цей період ініціатива по створенню «рад і багатьох інших селянських організацій (*в тому числі і ВСС – О.Б.*), належала есерам, кооператорам і деяким іншим громадським діячам старого режиму» [56, 16].

Результатом його подальших наукових пошуків стала ґрунтовна монографія «Всероссийский Крестьянский Союз 1905–1930 гг. Мифы и реальность» [57]. Видання відзначає значна джерельна база, опрацьована в центральних державних архівних і бібліотечних установах України та Росії, ґрунтовний авторський аналіз подій громадсько-політичного життя селянства означеного періоду, яке в жорстких умовах революційних перипетій не втрачає всієї сукупності своїх проявів. Дослідження показує, що історія ВСС з його мільйонами учасників, економічними, ідеологічними, просвітницькими та соціальними аспектами є ваговою складовою історії України та тих держав, в складі яких перебували українські землі у зазначений історичний проміжок.

Науковець подає власне бачення зародження й діяльності організації в 1905–1917 рр., робить висновок, що ВСС у 1905 р. не знищено царським урядом, а він «розчинився сам по собі», оскільки в опозиційних уряду політичних силах зникла в ньому потреба. З початком проведення аграрної реформи П. Столипіна «вони вирішили, що ресурс масової селянської революційної боротьби вичерпано» [57, 322]. Досліджуючи відродження і діяльність ВСС у 1917 р., вчений стверджує, що Союз 1917 р. – це був «другий Селянський Союз»: зокрема в Селянському Союзі 1917 р. активну роль грали есери і Трудова народно-соціалістична партія – енеси. Це «був інший союз», однак, враховуючи суспільно-політичну ситуацію, природа і завдання організації в ці два хронологічні періоди були різними.

Вагомими є різнопланові наукові розвідки науковців та дослідників Російської Федерації. Варто звернути увагу на монографію М. Леонова [58]. Автор піднімає ряд важливих проблем діяльності партії серед різних верств населення, політичних союзів та організацій, у тому числі і ВСС.

Фрагментарні дані про деякі аспекти діяльності ВСС мають окремі наукові статті та публікації. Так, еволюцію взаємин ВСС і партії соціалістів-революціонерів (далі – ПСР) розглядає А. Тимофeyчев [59]. Автор приходить до висновку, що з метою розширення свого впливу есери йшли на співробітництво з організацією, допускаючи можливість непартійної роботи з селянством «на декларативному рівні» [59, 27]. У той же час спостерігалось прагнення соціалістів-революціонерів активно використовувати організаційну структуру ВСС і по можливості підпорядкувати його власній меті. Дослідник аналізує характер відносин між ВКС і партією есерів, що мало місце між ними в першій російській революції, їх протиріччя, виходячи з аналізу матеріалів Селянського з'їзду (1905 р.) і другого з'їзду партії есерів, що відбувся у 1907 р.

Лідируючу роль есерів у діяльності ВСС Ставропольської губернії підкреслює В. Мельников [60]. Дослідник, ґрунтуючись на матеріалах Державного архіву Ставропольського краю, наголошує на тому, що саме есери своєю агітацією викликали ряд повстань в Ставропольській губернії і в 1906 р. надали селянському руху організований і чіткий характер, провівши в липні губернський з'їзд ВСС. Як результат, автор акцентує увагу на відродженні діяльності ВСС після Лютневої революції 1917 р., підкреслюючи лідируючу роль в організації «есерівського керівництва, що і зумовило його подальшу долю».

Заслуговує на увагу і ґрунтовна монографія К. Морозова, присвячена діяльності партії соціалістів-революціонерів від періоду завершення першої революції 1905–1907 рр. (яка внаслідок політичних репресій, фінансової кризи та відтоку партійних кадрів призвела до її відриву від населення) до 1917 р., коли «ПСР невблаганно стала саморуйнуватися під вантажем накопичених протиріч і взаємних антипатій, поглиблювати новими розбіжностями по тим найгострішим питанням, які в надлишку перед ними стало ставити життя в цей переломний для долі країни момент» [61]. Наукова праця дослідника подає інформацію про взаємини центральних органів ВСС і ПСР після подій 3 липня.

В. Дьомін у своїй роботі піднімає питання про вибори в I Думу, аналізуючи причини оголошення бойкоту ПСР і ВСС цим виборам [62]. О. Протасова акцентує увагу на взаєминах неонародників і ВСС. На її думку, головною підставою активної співпраці цих політичних сил була ідентичність їхньої аграрних програм [63]. С. Тютюкін у своєму монографічному дослідженні, присвяченому становленню і розвитку меншовиків, дотично охарактеризував відносини Думській фракції РСДРП і Селянської спілки [64]. Дослідник чорносотенного руху в Російській імперії С. Степанов відзначив негативне ставлення правих партій і організацій в ВКС [65]. А. Кураєв проаналізував відносини ВСС із загальноросійськими партіями революційного і ліберального спрямування [66].

Таким чином, в сучасній російській історіографії основна увага приділяється розгляду динаміки і характеру відносин між ВКС і партією есерів першої російської революції, їх протиріччя; еволюції взаємин ВКС і ПСР після Лютневої революції; регіональні особливості лідируючої ролі есерів у діяльності ВКС; загальні питання впливу різних політичних сил і партій на ВКС.

Висновки. Загалом сучасний стан вивчення історії функціонування ВСС (у хронологічних рамках 1905–1930 рр.) на теренах царської Росії й України відповідає загальній вітчизняній історіографічній ситуації з усіма її досягненнями, проблемами та недоліками.

Враховуючи серйозні здобутки істориків різних поколінь та країн у вивченні історії ВСС, можна окреслити і деякі перспективи: детальнішого розгляду потребують регіональні аспекти взаємовідносин ВСС і політичних партій; нового осмислення вимагають сюжети щодо ролі і впливу окремих політичних діячів і лідерів партій на ВСС; вплив ВСС на зміну поглядів селянства на різні проблеми тогочасного суспільства; розширення поля досліджень щодо взаємин ВСС з іншими політичними партіями та громадськими рухами початку ХХ ст.; особистісні характеристики керівного складу (соціальна приналежність, зміна політичної партії, особисті переваги керівного активу щодо політичного ідеалу і вирішення аграрного питання); більшої уваги потребують питання щодо аналізу присудів місцевих організацій Селянського союзу, зокрема, простежити на їх прикладах ментальні характеристики та соціокультурні орієнтації українського селянства (політична поведінка, ставлення до політичних сил та партій, до Селянського Союзу та його діяльності); малоз'ясованою є система цінностей селянства України періоду революцій; детальнішого висвітлення потребує діяльність ВСС на території України в період другої революції. І, на нашу думку, варто здійснити комплексний історіографічний аналіз існуючих різнопланових досліджень з окресленої тематики від періоду його утворення і до сьогодні.

Список використаної літератури:

1. Магась В. О. Всеросійський селянський союз і Партія соціалістів-революціонерів в період Першої російської революції / В. О. Магась // Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського державного університету. – Кам'янець-Подільський, 2004. – Вип. 1. – С. 90–96.
2. Магась В. О. Всеросійський селянський союз та ліберали в роки революції 1905–1907 рр. / В. О. Магась // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів, присвяченій 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 7. – Т. 1. – С. 44–45.
3. Магась В. О. Всеросійський селянський союз та партії соціал-демократичного спрямування (1905–1907 рр.) / В. О. Магась // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 6. – Т. 1. – С. 20–21.
4. Магась В. О. Діяльність волосного відділу Всеросійського селянського союзу в селі Покошичі / В. О. Магась // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 23–24 травня 2007 року). – Житомир, 2007. – Ч. 1. – С. 244–245.
5. Магась В. О. Діяльність селянського союзу в селі Ольшаниця Київської губернії в період піднесення революції 1905–1907 рр. / В. О. Магась // Україна наукова. Матеріали другої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (23 грудня 2006 року). – К., 2006. – Ч. 3. – С. 27–28.
6. Магась В. О. Ідеологія та програмні засади Всеросійського Селянського союзу / В. О. Магась // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). – Київ–Хмельницький, 2005. – Вип. 32. – С. 134–141.
7. Магась В. О. Народні вчителі України в організаціях Всеросійського селянського союзу (1905–1907 рр.) / В. О. Магась // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2005. – Т. 15 : На пошану професора Л. В. Баженова. – С. 98–103.
8. Магась В. О. Проблема занепаду організацій Всеросійського селянського союзу (ВСС) / В. О. Магась // Наука, освіта, суспільство очима молодих: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців (10–11 травня 2006 року, м. Рівне). – Рівне, 2006. – С. 197–199.
9. Магась В. О. Регіональні з'їзди Всеросійського Селянського союзу у 1906–1907 рр. / В. О. Магась // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 17–18 травня 2006 року). – Житомир, 2006. – Ч. 1. – С. 196–198.

10. Магась В. О. Розповсюдження нелегальної літератури Всеросійського селянського союзу в 1906–1907 рр. / В. О. Магась // Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив. – Матеріали другої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (22–24 листопада 2006 року). – К., 2006. – Ч. 2. – С. 4–5.
11. Магась В. О. «Селянська республіка» на Сумщині в роки Першої російської революції / В. О. Магась // Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. – Одеса, 2008. – Вип. 11. Серія: історія. – С. 44–53.
12. Магась В. О. Соціальне обличчя Всеросійського селянського союзу / В. О. Магась // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 25–26 березня 2009 року). – Житомир, 2009. – Ч. 1. – С. 294–296.
13. Магась В. О. Справа скликання Всеукраїнського з'їзду селян та утворення Української селянської спілки в роки першої революції в Росії / В. О. Магась // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2007. – Т. XVIII. – С. 311–318.
14. Магась В. О. Всеросійський Селянський Союз в Україні в 1905–1907 рр.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / В. О. Магась. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 296 с.
15. Федьков О. М. Аграрна політика уряду і селянські організації, «Товариства землевласників і землеробів», примирювальні органи в Правобережній Україні у 1905–1907 рр. / О. М. Федьков // Матеріали X-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 321–333.
16. Федьков О. М. Всеросійський селянський союз і політичні партії в 1906–1907 рр. / О. М. Федьков // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 11. – С. 152–160.
17. Федьков О. М. «Знищити в селянському русі риси пугачовщини...» (Політичні партії і Всеросійський селянський союз в Правобережній Україні у 1905 році) / О. М. Федьков // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2002. – Т. 8(10). – С. 264–283.
18. Федьков О. М. «Селяни усієї України єднайтеся!» (З історії боротьби за скликання Українського селянського з'їзду наприкінці 1905 – на початку 1906 років) / О. М. Федьков // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Вип. 2, Т. 1. – С. 97–99.
19. Федьков О. М. Політичні партії і селянство в 1905–1907 роки (діяльність партійних та непартійних організацій в селах Правобережної України) : монографія / О. М. Федьков. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2007. – 248 с.
20. Федьков О. М. Політичні партії та селянські громадські організації на Правобережній Україні в 1905–1907 роки: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / О. М. Федьков. – К., 1993. – 362 с.
21. Федьков О. М. Селянству – влада і земля! Всеросійський селянський союз в Україні у 1905–1907 рр. / О. М. Федьков, В. О. Магась. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. – 320 с.
22. Федьков О. М. Формування аграрних програм українських соціалістичних партій Наддніпрянщини на початку ХХ століття / О. М. Федьков, В. А. Дубінський // Політологічні студії. Зб. наук. праць. – 2010. – Випуск 1. – С. 114–131.
23. Кудінов Д. Діяльність Всеросійської Селянської Спілки на Лівобережній Україні у 1905 році / Д. Кудінов // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Випуск 91–93(92), 2007. – С. 100–104.
24. Кудінов Д. Діяльність Всеросійського селянського союзу в Україні в 1905–1907 рр. у радянській історіографії 1920–1940-х рр. / Д. Кудінов // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 46 (№ 4). – С. 212–218.
25. Кудінов Д. Діяльність Всеросійського Селянського Союзу в Україні в 1905–1907 рр. погляд радянської історіографії (середина 1950-х років–1991) / Д. Кудінов // Волинські історичні записки – Т. 6. – 2011. – С. 140 – 148.
26. Кудінов Д. Мемуаристика селянського руху в Україні на початку ХХ ст. у світлі історіографічного бачення / Д. Кудінов // Наукові праці історичного факультету Запорізького Національного університету, 2014. – Випуск XXXIX. – С. 229–237.
27. Кудінов Д. Висвітлення мемуарною літературою діяльності осередків ВСС в країні в роки першої російської революції / Д. Кудінов // Сумський історико-архівний журнал, 2014. – Випуск XXII. – С. 13–22.

28. Бундак О. Реанімація чи створення Всеросійського Селянського Союзу в 1917 році / О. Бундак // Актуальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії. Наукові записки Рівненського гуманітарного університету. – Випуск 23. – Рівне.: РДГУ, 2012. – С. 376–385.
29. Бундак О. Аграрне питання в матеріалах з'їздів Всеросійського Селянського Союзу у роки першої української революції / О. Бундак // Український селянин: Праці Науково-дослідного інституту селянства: Зб. наук. пр. / Інститут історії України НАН України; Науково-дослідний інститут селянства; Відп. ред. С. В. Кульчицький. – Черкаси, 2012. – Вип. 13. – С. 124–127.
30. Бундак Е. Политизация сознания украинского крестьянства в годы революций / Е. Бундак // Государственная власть и крестьянство в XIX – начале XXI века: сборник статей / отв.ред. А.И. Шевелькова. – Коломна: Московский госуд. обл.соц.-гум ин-т, 2013. – С.229–236.
31. Бундак О. Вплив загальнодержавних процесів у Російській імперії на політизацію українського селянства наприкінці XIX – на початку XX ст. / О. Бундак // Науковий вісник Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки: Історичні науки. – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2013. – № 12 (261). – С.15–20.
32. Бундак О. Ставлення Всеросійського Селянського Союзу до релігії і церкви на початку XX століття (за документами різних форумів Всеросійського Селянського Союзу) / О. Бундак // Актуальні проблеми всесвітньої та вітчизняної історії. Наукові записки Рівненського гуманітарного університету. – Випуск 24. – Рівне : РДГУ, 2013. – С. 201–206.
33. Бундак О. Всеросійський Селянський Союз у роботі Теодора Шаніна «Революція як момент істини» / О. Бундак // Український селянин : Праці Науково-дослідного інституту селянства : Зб. наук. пр. / Інститут історії України НАН України ; Науково-дослідний інститут селянства; Відп. ред. С. В. Кульчицький. – Черкаси, 2014. – С. 12–14.
34. Бундак О. Всеросійський Селянський Союз у роботах західних зарубіжних істориків / О. Бундак // Літопис Волині. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013. – С. 34–39.
35. Бундак Е. Семен Мазуренко: Штрихи до портрета / Е. Бундак // Личность в истории: героическое и трагическое : сб. материалов VI междунар. науч.-практ. конф., 22–23 ноября 2013 г. : в 2 ч. / Брест. гос. ун-т имени А.С. Пушкина ; редкол.: Е.С. Розенблат (гл. ред.) [и др.]. – Брест : БрГУ, 2015. – Ч. 1. – С. 19–27.
36. Бундак Е. К вопросу об отношении Всероссийского Крестьянского Союза к религии и церкви: некоторые аспекты / Е. Бундак // Государство, общество, церковь в истории России XX века: Материалы XIII Междунар. Науч. Конф., Иваново, 12–13 марта 2014 г.: в 2 ч. – Иваново: Иван. Гос. Ун-т, 2014. – Ч. 2. – С. 370–378.
37. Бундак Е. История и деятельность Всероссийского Крестьянского Союза в современных украинских исследованиях / Е. Бундак // Российская история в начале XXI века: опыт, проблемы, перспективы. Международная научно-практическая конференция. Оренбург, 13 – 14 мая, 2014 г.: сб. статей / науч. ред. Д.А.Сафонов. Мин-во образования и науки Рос федерации, ФГБОУ ВПО «Оренб. гос. пед. ун-т»; Мин-во образования Оренбургской области– Оренбург: Изд-во ОГПУ, 2014. – С. 46–53.
38. Бундак О. Жіночі питання в документах та матеріалах Всеросійського Селянського Союзу / О. Бундак // Проблеми і перспективи розвитку соціальних комунікацій : Матеріали доповідей учасників III Міжвузівського наук.-метод. семінару (Луцьк, 16 квіт. 2015 р.) / упоряд. О. Й. Дем'янюк, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон. – Луцьк: ЛІРОЛ Ун-ту «Україна»; КПАЦ«Волиньенергософт», 2015. – С. 5–8.
39. Бундак Е. Всероссийский крестьянский Союз и политические партии: основные тенденции в историографии 1990-х – начале XXI века / Е. Бундак // Государственная власть и крестьянство в XIX - начале XXI века: сборник статей / отв.ред. А.И. Шевельков. – Коломна: Государственный социально-гуманитарный университет, 2015. – С. 112 – 118.
40. Бундак О. Історіографія взаємовідносин Всеросійського Селянського Союзу і політичних партій: постаті і особистості / О. Бундак // Українське державотворення: проблеми і сучасність: зб. наукових праць. Випуск X. / Ред. кол.: Г. В. Бондаренко, О. Й. Дем'янюк [та ін.]. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. – С. 134–139.
41. Пархоменков Ю. Від «Всеросійського Селянського Союзу» до «Селянської спілки»: боротьба за впливи на селянство Катеринославщини в 1917 р. / Ю. Пархоменков // ДВНЗ «Національний гірничий університет». Гуманітарний журнал. – 2012. – № 1. – С. 140–147.

1. Mahas, V. (2004). *The All-Russian Peasant Union and the Party of Socialists-revolutionaries in the period of the First Russian Revolution*. Kamianets-Podilskyi: Scientific works by students of History faculty of Kamianets-Podilskyi state Universit. 1, 90–96. (in Ukr.)
2. Mahas, V. (2008). *The All-Russian Peasant Union and Liberals in the years of revolution 1905-1907*. Scientific works of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University: collection of papers according to the results of the Conference of lecturers and postgraduate students dedicated to the 90th anniversary of Kamianets-Podilskyi National Universit. 7, 44–45. (in Ukr.)
3. Mahas, V. (2007). *The All-Russian Peasant Union and the parties of social and democratic direction (1905–1905)*. Kamianets-Podilskyi: Scientific works of Kamianets-Podilskyi State University: collection of papers according to the results of the Final Conference of lecturers and postgraduate students. 6, 1, 20–21. (in Ukr.)
4. Mahas, V. (2007). *The function of the All-Russian Peasant Union volost division in the village Pokoshychi*. Zhytomyr: The youth in the conditions of new social perspective. Materials of IX International scientific and practical conference. 1, 244–245. (in Ukr.)
5. Mahas, V. (2006). *The function of peasant union in the village Olshanytsia of Kyiv province in the period of raising of 1905-1907 revolution Scientific Ukraine*. Materials of the second all-Ukrainian scientific and practical internet conference, 3, 27–28. (in Ukr.)
6. Mahas, V. (2005) *Ideology and program beses of All-Russian Peasant Union*. Kyiv-Khmelnytskyi: History of Ukraine. Unknown names, events, facts (a collection of articles), 32, 134–141. (in Ukr.)
7. Mahas, V. (2005). *Ukrainian national teachers in the organizations of All-Russian Peasant Union (1905–1907)*. Scientific works of Kamianets-Podilskyi State University: History: Kamianets-Podilskyi, In L. V. Bazhenov's (Ed), 15, 98–103. (in Ukr.)
8. Mahas, V. (2006). *The decadence problem of All-Russian Peasant Union organizations (ARPU)*. Rivne: Science, education, society through the eyes of youth: Materials of the first All-Ukrainian scientific and practical conference of students and young scholars May, 197–199. (in Ukr.)
9. Mahas, V. (2006). *Regional congresses of All-Russian Peasant Union in 1906–1907*. Zhytomyr : Youth in the conditions of new social perspective. Materials of VIII International scientific and practical conference, 1, 196–198. (in Ukr.)
10. Mahas, V. (2006). *Circulation of illegal literature by All-Russian Peasant Union in 1906–1907*. K.: Modernity, science, time. Interaction and mutual influence. Materials of the second all-Ukrainian scientific and practical internet conference November, 2, 4–5. (in Ukr.)
11. Mahas, V. (2006). *«Peasant republic» in Sumy oblast during the First Russian revolution*. Odesa: The intellectuals and power. Socio-political scientific publication. Series: history, 1, 44–53. (in Ukr.)
12. Mahas, V. (2009). *The social face of All-Russian Peasant Union. Youth in the conditions of new social perspective*. Zhytomyr: Materials of XI International scientific and practical conference. 1, 294–296. (in Ukr.)
13. Mahas, V. (2007). *The case of convening All-Ukrainian peasant Congress and the formation of Ukrainian peasant union during the first revolution in Russia*. K.: A collection of scientific works of Scientific Research Institute on Ukrainian studies. XVIII, 311–318. (in Ukr.)
14. Mahas, V. (2009). *All-Russian Peasant Union in Ukraine in 1905–1907: thesis ... PhD in history: 07.00.01*. Kamianets-Podilskyi. (in Ukr.)
15. Fedkov, O. (2000). *Government agricultural policy and peasant organizations, «Society of landowners and farmers», reconciling bodies in the Right-bank Ukraine in 1905–1907*. Kamianets-Podilskyi: Materials of X Podilsk local history conference, 321–333. (in Ukr.)
16. Fedkov, O. (2003). *All-Russian Peasant Union and political parties in 1906–1907*. Kamianets-Podilskyi: *Scientific works of Kamianets-Podilskyi state pedagogical university: History sciences*. 11, 152–160. (in Ukr.)
17. Fedkov, O. (2002). *«To exterminate Pugachev's features in the peasant movement...» (Political parties and All-Russian Peasant Union in the Right-bank Ukraine in 1905)*. Kamianets-Podilskyi: Scientific works of Kamianets-Podilskyi state pedagogical university: History sciences. 8 (10), 264–283. (in Ukr.)
18. Fedkov, O. (2003). *«All Ukrainian Peasants., 2, V. 1, 97–99*. (in Ukr.)
19. Fedkov, O. (2007). *Political parties and cooperate!» (From the history of struggle for convening All-Ukrainian peasant Congress at the end of 1905 – the beginning of 1906)*. Kamianets-Podilskyi: Scientific works of Kamianets-Podilskyi state university: a collection of papers according to the results of the Final

Conference of lectors and postgraduate students *peasantry in 1905–1907 (functioning of party and non-party organizations in the villages of the Right-bank Ukraine)*. Kamianets-Podilskyi: Abetka-Nova. (in Ukr.)

20. Fedkov, O. (1993). Political parties and peasant public organizations on the Right-bank Ukraine in 1905–1907: thesis ... PhD in History: 07.00.02. K. (in Ukr.)

21. Fedkov, O. & Mahas, V. (2011). *Power and land – to the peasantry! All-Russian Peasant Union in Ukraine in 1905–1907*. Kamianets-Podilskyi : Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi national university. (in Ukr.)

22. Fedkov, O. & Dubinskyi, V. (2010). *The formation of agricultural programmes of Ukrainian socialist parties on the Naddnyprianshchyna territory at the beginning of XX century*. Studios of political science. A collection of scientific works. – 1, 114–131. (in Ukr.)

23. Kudinov, D. (2007). *The function of All-Russian Peasant Union in the Left-bank Ukraine in 1905*. Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National university. History. 91–93(92), 100–104. (in Ukr.)

24. Kudinov, D. (2011). *The function of All-Russian Peasant Union in Ukraine of 1905-1907 in soviet historiography of 1920-1940s*. Hileia: scientific bulletin: a collection of scientific works. 46. (No 4), 212–218. (in Ukr.)

25. Kudinov, D. (2011). *The function of All-Russian Peasant Union in Ukraine of 1905-1907: a view of soviet historiography (mid-1950s–1991)*. Volyn notes on history. – V.6, 140–148. (in Ukr.)

26. Kudinov, D. (2014). *Memoirs reflecting peasant movement in Ukraine at the beginning of the 20th century: a historiographic view*. Scientific papers of history faculty of Zaporizhzhia national university. XXXIX, 229–237. (in Ukr.)

27. Kudinov, D. (2014). *The function of ARPU centres in Ukraine during the years of the first Russian revolution in memoirs literature*. Sumy historical and archival journal. XXII, 13–22. (in Ukr.)

28. Bundak, O. (2012) *Resuscitation or creation of the All-Russian Peasant Union in 1917*. Rivne.: RSUH: Actual problems of world and national history. Scientific notes Rivne Humanitarian University. 23, 376–38. (in Ukr.)

29. Bundak, O. (2012). *Agricultural issues in materials congresses All- Peasant Union in the First Ukrainian revolution*. Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytskyi State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytskyi State University – Cherkasy), 13, 124–127 (in Ukr.)

30. Bundak, O. (2013). *Polytzyatsyya consciousness Ukrainian peasantry in Years Revolutions (1905-1920)*. State-owned power and peasantry in XIX – early XXI century, collections of articles / In A. Shevelkov (Ed.). (Kolonna: Moskovskyyi hosud. obl.sots.-hum yn-t), 229–236. (in Russ.)

31. Bundak, O. (2013). *The impact of nationwide processes in the Russian Empire on the politicization of the Ukrainian peasantry in the late XIX - early XX century*. Lutsk: Scientific Herald Eastern National University Ukrainian Historical Science. (Lutsk: VNU Lesya Ukrainka's name), 12 (261), 15–20. (in Ukr.)

32. Bundak, O. (2013). *All-Russian Relations Krestyanskoho Union rolled religion and the church in the early XX century (in documents different forumov Krestyanskoho All-Russian Union)*. Rivne: Aktualni problemy vsesvitnoi ta vitchyznianoï istorii. Naukovi zapysky Rivnenskoho humanitarnoho universytetu. – 24, 201–206. (in Ukr.)

33. Bundak, O. (2014). *Russian peasant associations, Teodor Shanin at the «Ways of Russia» conference*. Ukrainskij Selyanyn(The Ukrainian Peasant): zbirnyk naukovykh prats. Bohdan Khmelnytskyi State University – Cherkasy (Bohdan Khmelnytskyi State University, 14, 12–14. (in Ukr.)

34. Bundak, O. (2013). Foreign western historians about all-russian peasant union. *Litopys Volyni. Lutsk: Skhidnoievropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky*, 34–39. (in Ukr.)

35. Bundak, O. (2015). *Semen Mazurenko: Strokes to the Portrait*. Brest: Personality in history, heroic and tragic: Sat. Proceedings of the VI Intern. scientific-practical. Brest. state. Univ of AS Pushkin; the Editorial.: ES Rosenblatt (Ch. Ed.) [Et al.], 1, 19–27. (in Brs.)

36. Bundak, O. (2014). *On the question of the relation of the All-Russian Peasant Union to religion and the church: some aspects*. Yvanovo: Hosudarstvo, obshchestvo, tserkov v ystorry Rossyy XX veka: Materyaly XIII Mezhdunar. (Yvanovo: Yvan. Hos. Un-t), 2, 370–378. (in Russ.)

37. Bundak, O. (2014). *History and Deyatelnost All-Russian Union Krestyanskoho in modern Ukrainian Studies*. Orenburg: Russian history at the beginning of the XXI century: experience, problems, prospects. International scientific-practical conference. Proc. articles / In. D. Safonov (Ed.). (Min of Education and Science Federation Ros, VPO «Orenbah. state. ped. Univ»), 46–53. (in Russ.)

38. Bundak, O. (2015). *Women's Issues in the documents and materials of the All-Russian Peasant Union*. Lutsk: Problems and prospects of social communications: papers participants III Intercollegiate scientific

- method. Seminar / In: O. Demjanjuk (Ed.). (*Lutsk: Univ LIROL «Ukraine»; CE IAC «Volynenerhosoft»*), 5–8. (in Ukr.)
39. Bundak, O. (2015). *Russian peasant unions and political parties: major trends in the historiography of the 1990s - beginning of xxi century*. State-owned power and peasantry in XIX – early XXI century, collections of articles / In A. Shevelkov (Ed.). (*Kolomna: Moskovskiy hosud. obl.sots.-hum yn-t*), 112–118. (in Russ.)
 40. Bundak, O. (2015). *Historiography of the relationship of the all-russian peasant union and political parties: the figure and personality*. Lutsk: Ukrainian state, problems and modernity: Coll. scientific papers. / In G. Bondarenko (Ed.), X, 134–139. (in Ukr.)
 41. Parkhomenkov, Y. (2012). *From the «All-Russian Peasant Union» to «the Peasant Union»: the struggle for influence over the peasantry to Katerinoslavshchina in 1917*. SHEE «National Mining University». Humanities magazine, 1, 140–147. (in Ukr.)
 42. Yaremenko, M. (2002). *Sumy agrarian reform (1861-1916 biennium.): Monograph*. Sumy: SHS «University Book». (in Ukr.)
 43. Zaruba, V. (1998). *Sinyavsky Anton Stepanovich: Life, scientific and social activities (1866-1951)*. Lviv: The candidate of historical sciences 07.00.01. National Academy of Sciences of Ukraine. Ukrainian Institute of them. I.Kripyakevich. (in Ukr.)
 44. Zaruba, V. (1993). *Professor Antin Stepanovich N. Sinyavsky Dnepropetrovsk : figures*. (Studies in the history of Ukraine. Book Two), 4. 178–225. (in Ukr.)
 45. Zaruba, V. (2003). *Antin Sinyavsky: life, scientific and social activities (1866-1951): monograph*. Dnepropetrovsk: PE «Lira Ltd». (in Ukr.)
 46. Efremov, S. [electronic resource]. – Access: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%95%.-Heading> from the screen.
 47. Boyko, N. & Efremov, S. (2001). *Representative of the Ukrainian political elite of the early twentieth century (Essay of political biography)*. Man and politics, 3. 144–151. (in Ukr.)
 48. Mogylnyi, L. (2008). *Sergey Efremov Participation in agitative activities*. Young nation. Almanac, 1. 23–37. (in Ukr.)
 49. Borisenko, V. & Neporoghna, G. (2002). *Socio-political activities of teachers and pupils of Ukraine in the 1900 first half of 1907*. K.: Publishing house of M. Dragomanova. (in Ukr.)
 50. Ivanenko, G. & Zaplatnikov, L. (1992). *Folk teachers of Donbass in the First Russian Revolution*. K.: Proceedings on political history, 82–92. (in Ukr.)
 51. Hmil, I. (2003). *All-Russian Peasant Union in Ukraine*. K.: Encyclopedia of History of Ukraine. Vol 1: A-B, 646–647. (in Ukr.)
 52. Panchenko, P. & lavov, V. & Shmarchuk, V. (1996). *Ukraine Agrarian History: A manual for students and teachers of agricultural education institutions of I-IV accreditation*. K.: Prosvita. (in Ukr.)
 53. Levnets, A. & Nagornaya, L. & Karamzin, M. (2002). *Political History of Ukraine in the twentieth century .: 6 t. / In. I. Kuras (Ed) . – M.: Genesis, 2002–2003. T. 1: At the turn of centuries (End of XIX century. – 1917)*. (in Ukr.)
 54. Slyusarenko, A. & Gusev, V. & Drozhzhinov, V. (2000). *New History of Ukraine (1900-2000): Textbook*. Moscow: Higher School. (in Russ.)
 55. Kolesnichenko, D. (2006). *Krestyansky All-Russian Union 1905–190*. M.: Institute of the Russian history of RAS. (in Russ.)
 56. Kureyshev, A. (2000). *Peasantry and its organization in the twentieth century*. Moscow: Gav. Historical museum; LLC «Polteks». (in Russ.)
 57. Kurenyshev, A. (2004). *All-Russian Peasantry Union . 1905–1930. Myths and reality*. M .: AYRO-XX; Petersburg.: Dmitry Bulanyn. (in Russ.)
 58. Leonov, M. (1997). *Social-revoluyionary parties in the 1905–1907*. Moscow: ROSSPƏN. (in Russ.)
 59. Tymofeychev, A. (2007). *Party of eserov and VKS in 1905–1917/ Vesnik RGU of. I. Kant. Humanitarian sciences, 12, 24–27*. (in Russ.)
 60. Melnikov, V. *All-Russian Peasantry Union and esery in revolution in 1905–1907 . (On the material of Stavropolskoy province)*. [Electronic resource]. – Access: <http://Newlocalhistory.com/node>. – Title with the screen.

61. Morozov, K. (1998). *Social-revolutionary party in the 1907–1914*. [Electronic resource]. – Access: <http://socialist.memo.ru/books/lit/morozov3/index.htm>. – Title with the screen.
62. Demyn, V. (2008). *Labor group and group of peasantry union*. M.: State Duma of the Russian Empire: 1906–1917: Encyclopedia, 629–630. (in Russ.)
63. Protasov, O. (2004). *Man and epoch*. Moscow: ROSSPЭN [Political Encyclopedia]. (in Russ.)
64. Tyutyukyn, S. (2002). *Menshevyzm: Pages of history*. Moscow: ROSSPЭN. (in Russ.)
65. Stepanov, S. (1992) *Black hundred in Russia (1905–1914)*. M.: Rosvuznauka. (in Russ.)
66. Kuraev, A. (2005). *Influence mechanism of political parties on mass organizations in 1905–1907*. M.: Political parties in Russian revolutions in the beginning of XX centur. (in Russ.)

BUNDAK Olena. Candidate of Sciences (History), Associate Professor, Lutsk Institute of Human Development University "Ukraine", e-mail: olenabundak@mail.ru

CURRENT STATUS AND RESEARCH PERSPECTIVES OF THE ALL-RUSSIAN PEASANT UNION

Abstract. Introduction. *The article deals with the analysis of modern researches concerning different aspects of formation and functioning of the most popular peasant organization – All-Russian Peasant Union (further A-RPU).*

The purpose. *The article aims to analyze the current state and prospects of research All-Russian Peasant Union.*

Results. *The retrospective analysis of the Ukrainian historical studies achievements of the period from 1991 to the present has shown that the formation of a great number of organizations, unions, political parties the social structure of which was not uniform and stable became the main impulse for the diverse researches of the A-RPU history in the restructuring period of our state.*

The scholars have solved a number of problems concerning the uniqueness of the A-RPU which, in its existence, was “born” and stopped its activity twice. Particularly, thorough studies and analysis of the documents, A-RPU members’ testimonies, memoirs and publications, periodicals published at that time which shed light on the reconsideration and reevaluation of the process of appearance, functioning and “disappearance” of this organization, needed a thorough investigation.

The contemporary period of the A-RPU history research is characterized by the formation of a historically unbiased approach to the study of processes, events, phenomena and historical figures.

Among Ukrainian scholars, who thoroughly and comprehensively investigate the A-RPU, the works by V. Mahas and A. Fedkov are worth mentioning. V. Mahas’s diverse researches in the outlined problems have been completed by defending the PhD thesis, in which based on wide resources and a significant amount of archival materials the A-RPU activity in Ukraine in 1905-1907 was extensively characterized and a systematic analysis of the A-RPU ideology and program was made.

Numerous publications by A. Fedkov have been completed with the writing of a monograph in which the scholar refers the A-RPU to a non-partisan peasant organization, which existed along with peasant Councils, committees and authorized organizational representatives.

Fragmentary studies by D. Kudinov, O. Bundak, U. Parkhomenkov, V. Zaruba, etc. that investigate the A-RPU’s historiography and its regional aspects are worth mentioning.

Contemporary history works by Russian scholars, in which different issues connected with the A-RPU activity dominate, are analysed separately. D. Kolesnichenko in her general essay of the A-RPU history has outlined a great problem that needs scientific concern. It is underlined that it was A. Kurenyshev who was the first to show his own view on the reasons for formation and disappearance of A-RPU in 1905 and 1917 focusing on the fact that the nature and the tasks of the organization in those two chronological periods were different.

Russian scholars such as M. Leonov, A. Timofeichev, V. Melnykov, K. Morozov dealt with the different problems of A-RPU activity in separate scientific studios.

Overall, the current state of studying history VSS operation (in chronological framework 1905-1930 gg.) In the territory of Tsarist Russia and Ukraine meet total domestic historiographical situation with all its achievements, problems and shortcomings.

Conclusions. *Given the significant achievements of the historians of different generations and countries in the history of VSS, you can outline some prospects more consideration require regional aspects of relations between VSS and political parties; require new thinking plots on the role and impact of individual politicians and party leaders at VSS; VSS impact on changing the attitudes of the peasantry to the various problems of contemporary society; extension of research on the relationship VSS with other political parties and social movements early XX century; personal characteristics executives (social status, change of political party asset management personal preference for a political ideal and solving the agrarian problem); greater attention to issues need to analyze the judgments of locals Farmers Union, in particular, to follow their examples of mental*

characteristics and socio-cultural orientation Ukrainian peasantry (political behavior, attitudes to political forces and parties to the Peasant Union and its activities); detailed coverage needs VSS activity in Ukraine during the Second Revolution. And, in our opinion, is to implement a comprehensive historiographical analysis of existing research on diverse topics outlined on the period of its formation until now.

Key words: *All-Russian Peasant Union, peasant organization, historiography, resource base, methodological approaches, scientific research, monographs.*

*Одержано редакцією 10.09.2016
Прийнято до публікації 02.11.2016*